

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1937-38

DRAMA

9 EDOUARD BOURDET:
SVEDROVCI

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1937/38 DRAMA Štev. 9

EDOUARD BOURDET:

SVEDROVCI

PREMIERA 22. DECEMBRA 1937

Avtor »Svedrovcev« je znan sodobni francoski komediograf, ki mu je bila za njegove zasluge za dramatiko in zaradi njegovega poznanja gledališča sploh v letih 1936. dodeljena častna naloga in služba upravnika v francoskem centralnem gledališču »Théâtre Français«.

To mesto in službo izvršuje kot reformator francoskega odra z velikim uspehom še danes. Njegovo imenovanje je bilo utemeljeno v njegovem dotedanem dramskem delu, kajti dotlej je napisal naslednje gledališke igre: »Jetnica«, »Pravkar izšlo«, »Slabi spol«, »Cvetoči grah« in »Težki časi«. Izvršeno pa je bilo v času, ki je v neposredni zvezi s pričujočo njegovo komedijo, kakor poroča revija »Petite Illustration«: »Slučaj, ki ga je javnost opazila, je hotel, da je g. Edouard Bourdet zasedel svoje novo mesto generalnega upravnika »Francoske komedije« ravno tisti dan, ko je tekla v gledališču Michodière generalna vaja za »Svedrovce«. Nekateri so se hoteli zgražati nad tem, drugi pa so se samo smehljali, da je

visok državni funkcionar na ta način potrdil igro, katere dejanje se vrši v dokaj sumljivem miljeju. In ta državni podpis je budni čuvar naših klasičnih umotvorov obremenil s tem, da je dal svojim osebam govorico, kakršno govore tudi v življenju, se pravi narečje zločincev.«

Avtor sam je zaradi podobnih komentarjev v francoski javnosti čutil potrebo, da bi povedal nekaj malega v opravičilo ali vsaj v pojasnilo tej svojevrstni sočasnosti med »Svedrovci« in njegovim imenovanjem. Navedli bomo njegove besede, ker v njih izreče nekaj značilnih besed in svoje mnenje o delu, ki nas zanima.

»Fric-Frac« je socialna študija, nekaj podobnega kakor dokument o sloju pariškega prebivalstva, ki ni ravno priporočljiv. Igra se vrši med ljudmi, ki so jih v Villonovih časih imenovali »truands«, kakor jih imenujemo še danes. Iz tega sledi, da je jezik, ki ga govore, precej drugačen kakor Racinov ali Molièrov. In lahko si mislim, da se bo nemirnim duhovom zdelo, da moje delo nikakor ni v skladu z dostojanstvom upravnika »Francoske komedije«. Moje opravičilo, če je sploh potrebno, je v tem, da sem pričel pisati »Svedrovce« veliko pred svojim imenovanjem in celo preden sem si mogel misliti, da bi bil kedaj imenovan na to mesto. V tolažbo mi bo, če bom nudil satirikom izvrsten predmet za posmeh, ki ga ne bodo prezrli. Hotel sem napisati veselo igro in jo dati igrati pravim komikom. Ne vem, ali sem dosegel prvo točko svojega programa, toda prepričan sem, da sem vsaj oživotvoril drugo.«

Avtor je tedaj hotel napisati s »Svedrovci« veselo igro, ki bi bila hkratu socialna študija posebnega okolja, kakor si je dotlej še za vsako svoje delo izbral poseben sloj ali poseben krog v francoskem narodu: meščanstvo, aristokracijo, kozmopolitični razred in v »Svedrovcih« zločince. Njegova igra je resnično lahka in vesela; osrednji dogodek, okrog katerega je nanizano in zbrano vse

dejanje, je preprost in rahlo romantičen. Toda že dejstvo, da hoče biti in da je delo hkratu tudi sociološka študija, katere vernost priznavajo vsi francoski kritiki, daje tej živahni in pisani veseloigri tehtnejši značaj.

Psihološko in človeško vrednost imajo »Svedrovci« zlasti zaradi svojega osnovnega prijema, s katerim avtor postavi poštenega zaupljivega in dobrosrčnega francoskega meščančka ali poluproletarca v krog svobodnih, nevarnih in v svojih sredstvih neizbirčnih zločincev. In poglavitni človeški čar njegove igre je v spretnosti, s katero vodi svojega junaka med nevarnostmi in skušnjavami na njegovi poti skozi ta sumljivi svet in s katero ga naposled z nemajhnim humorjem privede v varno zavetje meščanskega zakona.

Ravno tolikšna psihološka odlika dela pa je tudi v obeh ženskih osebnostih, med katerimi tava junak tega dela svojo komično pot, v bivši prostitutki in zločinski vlomilki in pa v meščanski hčeri junakovega gospodarja. Razpredeljevanje usode med ti dve ženski in ocenjevanje njunih osebnosti je morda celo najdragocenejši del Bourdetjeve komedije. Dve ženski, — kakor rečeno, prva bivša prostitutka in zločinka, druga dokaj solidna meščanska hči; obe mladi in lepi, in vendar kolikšna in kako neopredeljiva razlika. V eni se družijo zločinstvo in vsa njena ogabna preteklost z nekim nenavadnim prirodnim čarom, ki nima v človeških svojstvih tega bitja nobenega vidnega vzroka, ki pa je vendarle tako močan in izrazit, da je popolnoma nedvomno ne le vsa simpatija junaka, marveč tudi objektivnega bralca odločno na njeni strani. Druga prav tako nima v svojih človeških svojstvih nobenega vidnega vzroka za čustvo, ki ga vzbuja v svoji okolici in ki je navzlic njeni lepoti in mladosti neopredeljivo negativno. Ni ji mogoče odrekati ne dobrote, ne neke poštene volje, a vendar je brez čara, ki je osnovna lastnost njene nasprotnice. In ta avtorjeva prikrita igra

s človeškimi slabostmi ter odlikami, z lepoto in z osebnim čarom, je morda v vsej komediji najfineje in psihološko najprodirneje opazovana, zajeta in podana. V kretnji, s katero spremlja usodi teh dveh žensk, je razodel subtilno življenjsko modrost in nemajhno spoznanje o slepi igri narave, ki po svojih nepojmljivih in vsaj na videz nesmiselnih, toda očarljivih zakonih proizvaja človeške osebnosti.

Avtor sam in večina njegovih kritikov poudarjajo, da so »Svedrovci« samo vesela igra, brez sleherne tendence in brez vsake podčrtane osnovne misli. Kljub temu, da se ti mestoma morda vzbudi misel o vzporejanju svobodnega zločinskega življenja z njegovo odkrito sovražnostjo nasproti družbenemu redu — vzporejanje tega življenja z meščaskim, ki ga v tem delu predstavljata junakov gospodar in njegova hči, s svojim neodkritim in potajenim kršenjem zakonov in poštenosti, je to nasprotje v »Svedrovcih« bolj slučajno kot hoteno in zaradi tega ni smisel komedije in ne njena vodilna ideja. Delo je v resnici samo vesela igra, polna slikovitih prizorov v zanimivem okolju; je romantično, polno čustva, razpoloženj, presenetljivih obratov in ustvarjeno iz globokega opazovanja in spoznanja o človeku in življenju, skratka, je resnično tisto, kar označuje francoski kritik z lepo in priznavajočo besedo »komična fantazija«.

J. Vidmar.

Nekaj francoskih glasov o „Svedrovcih“

»Komika nastaja iz kontrasta med obrtjo večine junakov te igre, ki so zločinci, vlomilci in javne deklane, in domiselnostjo njihovih besed. V gledalcu se more sprostiti smeh bodisi v gledališču bodisi v življenju samo pri presenečenju, zaradi nekega nemira, ki je takoj utolažen. Vsak predmet, ki vzbuja strah, postane sme-

šen, če zna umetnik pomiriti grozo. Anekdota o krvniku je zelo lahko smešna, kajti rabelj je strahotno tragičen. Bourdetjevi tatovi nas zabavajo, kakor so nas svoj čas tatovi Tristana Bernarda, ker govore o svojem početju z neko brezskrbno mirnostjo, ki je svojstvena tehnikom. Bojazljiv, previden, strahopeten in len bandit je oseba, ki očara običajnega človeka, ker mu daje priliko za neko notranjo in skrito maščevanje za strah pred nevarnim in pravim banditom.«

(*Andre Maurois, Marianne.*)

•

»Svedrovci« so nemara v delu avtorja »Jetnice« in »Slabega spola« — razvedrilo. V tem delu ni najti tiste jedke satire, ki se taji pod zabavno masko, niti tiste stroge zgradbe, ki dela komedije Edouarda Bourdeta podobne nasilnim teorijam. Značaj te njegove komedije ne presega nivoja ljubeznivega vaudevilla. Vendar nas Edouard Bourdet s to svojo neznatno snovjo spravlja v dobro voljo skozi pet dokaj obširnih dejanj. Oglej si igro na kateremkoli mestu, zmeraj je v nji kaj zanimivega: ali ti pokaže komično situacijo, ali pa vsaj zabaven dialog, ali kako zanimivo besedo zločinskega narčja, ki samo stopnjuje slikovito zabavnost te veseloigre.

(*Pierre Audiat, Paris-Soir.*)

•

To je izvrstna igra in propagandistična igra! Prosim vas, razumite me prav. Nočem reči, da si hoče delo pridobiti hrupno priljubljenost pri ljudeh, ki jih slika. Ne! Po mojem mnenju je to propaganda za gledališče, za gledališče sploh, ki mu bo naredila srečno uslugo. Ko se bo gledalec vračal od te predstave, ne bo godrnjal, kot se mu je to le prevečkrat pripetilo po prejšnjih predstavah, ko si je govoril: »Bolje bi bil storil, če bi bil šel v kino!« Marveč bo kratkomalo zamrmral svoji ženi: »Lep večer! Prihodnji teden bo treba spet stopiti v gledališče.«

(*Guy Montriol, l' Action française.*)

To se pravi biti duhovit in predvsem biti pisec za gledališče! Gospodu Bourdetju se je posrečila zelo prijetna komedija o zelo neprijetnem predmetu. To je milje zločincev in svobodnih ptičkov, skratka milje, v kakršnem človek ne bi prav rad preživel večera. Toda prepričan sem, da se bo pariško občinstvo mesece in mesece hodilo zabavat nad temi junaki Edouarda Bourdeta, če jih smem imenovati njegove junake. Ljudje iz družbe se bodo hodili tja učiti narečja in tisti, ki ta jezik poznajo, se bodo naslajali, ko ga bodo poslušali v tako naravni in komični govorici. Kaj je skrivnost tega uspeha? To, da je Edouard Bourdet napisal kratkomalo komedijo, ne da bi hotel napisati komedijo velikega sloga in ne da bi hotel položiti vanjo kak namen ali romantiko kake višje vrste. Z dobro voljo, ki je razlita preko teh petih dejanj, se je izognil vsemu zastarelemu v tej literarni zvrsti, in nas je primoral, da smo se smejali dogodkom, ki so dokaj plašni.

(Gerard Bauer, Echo de Paris.)

*

Če bo Edouard Boudet posvetil skrbi za »Théâtre Français« le četrtino te spretnosti, ki jo kaže pri sestavljanju svojih iger, bomo doživeli čudeže. To so čudoviti mehanizmi, odmerjeni na desetinke milimetrov, natančni, gladki in okretni, brez sunkov in brez udarcev. In pri vsej svoji odtehtanosti niso hladni in čeprav so do zadnjega istruženi, nimajo duha po olju. Sledi napora in prizadevanja so najskrbneje zabrisane. Vse v njih dela vtis izobilja, naravne živosti in improvizacije. Neposvečen gledalec bo mislil, da stoji pred srečnim in lahkotnim umotvorom bogatega temperamenta. Toda človek pisateljske stroke vidi v globini kolesje, preceni njegovo natančno odmerjenost, tehta spretnost prijemom na zlati tehtnici in jih občuduje.

(Pierre Scize, Comoedia.)

*

Nova komedija Edouarda Bourdetja je doživela sinoči izreden uspeh, ki bo obveljal za občinstvo več mesecev. Avtor, ki je ostal zvest stari latinski devizi o komediji, ki ume bičati senčne strani

življenja s smehom na obrazu in ki jih zna bičati brez pristranosti, se pravi prav tako dobre kakor slabe. Z izvrstnim humorjem zoperstavlja hinavstvo, strahopetnost in prikritost malega meščanstva »zdravemu« instinktu resničnih zločincev ali tatov. A predvsem nas hoče pripraviti do smeha. In to tudi dosega od začetka svoje igre do konca z najrazličnejšimi sredstvi in s preobiljem docela nenavadnih sredstev. Toda vrlina te komike je v tem, da se nikoli ne odmakne od resničnosti, niti ne v položajih, ki so popolnoma izjemni. Kot resničen in človeški komik je Edouard Bourdet popolnoma doma v Molièrovi hiši.

(Charles Méré, Excelsior.)

*

Mračni duhovi se že danes vprašujejo, kaj bo ostalo od »Svedrovcev« čez 10, čez 20 let. Mračni duhovi ne belite si glav nad tem. Ko bodo »Svedrovci« postali bodočim rodovom nerazumljivi, nas bo Bourdet obdaril z dvema, z desetimi novimi igrami. O njegovi novi komediji je veliko govorjenja. Poklicani majejo z glavami, po mojem mnenju z obrazi zdravnikov: »Kakšna škoda, da tako močan avtor, ki je sposoben za tako velike stvari...« Jaz vidim v »Svedrovcih«, da nas zna njihov avtor tudi zabavati in da nas je skoraj ves čas tudi resnično zabaval. Res je, približal se je vau-devilleu, se nekoliko poigral z verjetnostjo, toda nikakor ne vidim, zakaj naj bi Bourdet ne bil napisal »Svedrovcev«.

(Madame Colette, Journal.)

*

»Svedrovci« so zabavna igra, ki bi ji smel pripisovati večjo važnost, kot ji jo pripisuje avtor sam, samo kritik zle volje. Rokodelsko znanje, ki je ena izmed pglavitnih vrlin Edouarda Bourdeta, je bila odločilna tudi za zgradbo te komične fantazije. V avtorjevih pglavitnih delih se izživlja njegova spretnost v obvladanju dramske tehnike v snovi, ki je resnična in verna. Tukaj pa se kaže pri snovi, ki je dokaj umetna in svojevoljna. Toda Edouard Bourdet je predober opazovalec sodobnega življenja, njegova gledališka

domišljija je preresno usmerjena k predstavljanju resničnosti, da bi se mogel njegov smisel za resnico izgubiti, pa bodisi v tem izumetničenem okviru, ki ga je bil izbral.

(*Francois Porché, Revue de Paris.*)

*

Edouard Bourdet je iz preproste snovi iztisnil učinke, ki kažejo do kakšne stopnje popolnosti je dospelo njegovo poznanje dramske umetnosti in s kakšno točno razsodnostjo zna uporabljati naravna sredstva igralcev. Toda ali ni ravno to odersko mojstrstvo, to poznanje gledališča, in sicer ne samo v literarnem, marveč tudi v materijalnem smislu tisto svojstvo, ki ga pred vsemi drugimi mora imeti upravnik Francoske komedije?

(*Gaston Rageot, Revue Bleue.*)

BOŽIČNI REPERTOAR DRAME

Četrtek, 23. decembra: »Šimkovi«. Red Četrtek.

Petek, 24. decembra: Zaprto.

Sobota, 25. decembra: ob 15. uri: »Peterčkove poslednje sanje«.

Mladinska predstava. Izven. Znižane cene od 22 Din navzdol.

Ob 20. uri: »Bela bolezen«. Izven. Znižane cene od 22 Din navzdol.

Nedelja, 26. decembra: ob 15. uri: »Princeska in pastirček«. Mladinska predstava. Izven. Znižane cene od 22 Din navzdol. —

Ob 20. uri: »Svedrovci« (Fric-Frac). Izven. Znižane cene od 22 Din navzdol.

Ponedeljek, 27. decembra: Zaprto.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Zupančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

SVEDROVCI

(FRIFRAC)

Komedija v petih dejanjih. Spisal: *Marcel Bourdet*. Poslovenil: *Ciril Kosmoč*

Režiser in scenograf: *ing. arh. B. Stupica*

Marcel	Daneš
Jo	Sancin
Mercandieu	Gregorin
Blain	Jerman
Ferdinand	Lipah
Lojzek	Potokar
Egiptovski Féfé	Sever
Možakar iz Auxerrea	Bratina
Dédé	Pianecki
Policijski inšpektor Santini	Skrbinšek
Belgijski Viktor	* * *

Godi se v sedanji dobi.

Gégène Balon	Plut
Charlot Mandolina	Presetnik
La Frite	* * *
Anglež	* * *
Inkasant	* * *
Loulou	Severjeva
Renée	M. Danilova
Debela Mica	Nablocka
Češnjica	V Juvanova
Titina	Slavčeva

Pikolo, stražnika.

